

REACTIE vFAS OP WETSVOORSTEL HERZIENING PARTNERALIMENTATIE

Op 19 juni 2015 hebben de Kamerleden Foort van Oosten (VVD), Jeroen Recourt (PvdA) en Magda Berndsens-Jansen (D66) hun initiatiefwetsvoorstel Wet herziening partneralimentatie ingediend bij de Tweede Kamer.¹

De vereniging van Familierecht Advocaten Scheidingsmediators (vFAS) is door de initiatiefnemers van het wetsvoorstel uitgenodigd om haar commentaar te geven op het wetsvoorstel. Met ruim 1000 leden vertegenwoordigt de vFAS een groep specialisten die bij een groot deel van de echtscheidingen in Nederland is betrokken en dagelijks te maken heeft met alimentatie. In mediations en procedures behartigen onze leden uiteenlopende belangen, zowel van alimentatieplichtigen als alimentatiegerechtigden. De vFAS neemt daarom geen partijstandpunt in maar geeft haar visie op het wetsvoorstel vanuit andere invalshoeken zoals juridische aspecten, uitvoerbaarheid en haalbaarheid van de beoogde doelstellingen. Daarnaast brengt de vFAS de gevolgen voor de betrokken ex-echtgenoten in kaart.

Het wetsvoorstel wijkt ten aanzien van een aantal aspecten af van de huidige regeling, zoals opgenomen in het Rapport alimentatienormen van de Expertgroep alimentatienormen. De belangrijkste hiervan zullen hierna worden besproken.

1. Contractvrijheid – huwelijksvoorwaarden

Contractsvrijheid moet het uitgangspunt zijn en partijen kunnen zelf afspraken maken over de partneralimentatie, aldus de initiatiefnemers. Dat is ook thans al het geval. Wel nieuw is dat partijen deze afspraken reeds voorafgaand aan het huwelijk kunnen maken, bij huwelijksvoorwaarden (art. 158). Dit sluit aan bij de wens van 4 op de 10 Nederlanders.² De vFAS maakt daarbij wel een kanttekening.

De levensfase waarin huwelijksvoorwaarden worden gemaakt, is vaak een geheel andere dan de situatie waarin de scheiding plaatsvindt. Kinderen waren er nog niet en partijen waren ervan overtuigd dat zij in de toekomst werk en zorg in gelijke mate zouden gaan delen. Uit de statistieken weten we dat dit in de praktijk in de meeste gevallen anders loopt. Dat zien de initiatiefnemers ook in: zij achten het daarom van groot belang dat de huwelijksvoorwaarden worden aangepast aan een eventuele nieuwe invulling van het huwelijk. Dat ligt echter gecompliceerd. Daarbij is te leren van de problematiek van de huwelijksvoorwaarden waarin een periodiek verrekenbeding is opgenomen: veel echtparen bergem na het sluiten van het huwelijk de huwelijksvoorwaarden in de kast en komen deze tijdens het huwelijk niet na. Mensen leven hun leven zonder dat zij zich bewust zijn van alle financiële en praktische gevolgen.

Voorts is de vergelijking die de initiatiefnemers trekken met een testament ongelukkig: het maken van een testament is een eenzijdige rechtshandeling en een testament kan eenzijdig worden gewijzigd. Voor wijziging van de huwelijksvoorwaarden zijn er echter twee nodig. De initiatiefnemers miskennen dat na een ongelijke verdeling van werk en zorg de belangen bij een wijziging van de huwelijksvoorwaarden voor de beide echtgenoten inmiddels

¹ TK 2014-2014, 34 231 nr. 2: Voorstel van wet van de leden Van Oosten, Recourt en Berndsens-Jansen tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en van enige andere wetten in verband met de herziening van het stelsel van partneralimentatie (Wet herziening partneralimentatie).

² Scheiden in Nederland 2012, onderzoek uitgevoerd door TNS NIPO in opdracht van de vFAS, pag. 45.

verschillend zijn, en dat bij gebrek aan overeenstemming de status quo blijft gelden. Deze problematiek doet zich thans reeds voor bij de koude uitsluiting en zal door het wetsvoorstel worden vergroot.

Stel dat, anders dan de ex-echtgenoten bij het maken van de huwelijksvoorwaarden hadden beoogd, partijen na de geboorte van het eerste kind met elkaar afspreken dat een van partijen de zorg voor de kinderen (voornamelijk) op zich neemt en de andere partij zorg draagt voor het gezinsinkomen. In de huwelijksvoorwaarden was opgenomen dat partneralimentatie niet aan de orde is. Het risico bestaat dat partijen zich niet bewust zijn van de jaren tevoren gemaakt afspraken of dat een van partijen niet instemt met een wijziging van de huwelijksvoorwaarden. Staat dan bij een echtscheiding degene die jarenlang voor de kinderen heeft gezorgd in financieel opzicht met lege handen? Is dit een wenselijke maatschappelijke ontwikkeling? Daarover zal het politieke debat gevoerd moeten worden. De vFAS pleit ervoor om nu al na te denken over een hardheidsclausule voor die gevallen. Het is mogelijk dat daarvoor geen politiek draagvlak is, maar dan is dat maar duidelijk. Door de nadruk die de initiatiefnemers leggen op de contractsvrijheid en de mogelijkheid om de huwelijksvoorwaarden in onderling overleg te wijzigen, dreigt deze problematiek uit beeld te raken.

2. Grondslag – behoefte – verdien capaciteit

Thans is de grondslag voor partneralimentatie de lotsverbondenheid die door het huwelijk wordt geschapen. De vaststelling van alimentatie begint met het bepalen van de behoefte van de alimentatiegerechtigde, gebaseerd op de welstand tijdens het huwelijk. Van de Nederlanders is 45% van mening dat partneralimentatie moet zijn gerelateerd aan wat tijdens het huwelijk werd besteed (26% is het daarmee niet eens).³

Deze grondslag gaat echter verdwijnen. De grondslag wordt het verlies aan verdien capaciteit als gevolg van keuzes die tijdens het huwelijk zijn gemaakt.⁴ De alimentatie is een compensatie voor de achterstand op de arbeidsmarkt, ontstaan doordat een van de partners minder tijd aan de carrière heeft kunnen besteden, aldus de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel.⁵

Uit de Emancipatiemonitor 2014 van SCP|CBS blijkt dat de bijdrage van mannen aan huishouden en kindzorg al sinds 1995 onveranderd is gebleven en dat het streefcijfer van eerder emancipatiebeleid nooit is gehaald. Ook de arbeidsdeelname van vrouwen en hun economische zelfstandigheid is in de afgelopen jaren vrijwel niet toegenomen (52% in 2008 en 53% in 2013) en het overheidsbeleid op dat terrein is niet gerealiseerd.⁶ De Emancipatiemonitor 2014: "De belangrijkste verklaring voor de relatief lage economische zelfstandigheid van vrouwen (ten opzichte van mannen) is dat zij weinig uren werken of – wat steeds minder voorkomt – helemaal niet werken. De keuze van vrouwen voor deeltijdwerk heeft als keerzijde dat ze kwetsbaar zijn voor armoede door baanverlies van hun partner of door scheiding. Op nog langere termijn betekent het werken in deeltijd ook een lager pensioen."

In het wetsvoorstel wordt ingezet op een toename van co-ouderschap. In Nederland komt bij slechts een op de vijf scheidingen co-ouderschap voor. De initiatiefnemers zijn van mening dat, gelet op de kansen op de arbeidsmarkt en de in onze maatschappij bestaande

³ Scheiden in Nederland 2012, onderzoek uitgevoerd door TNS NIPO in opdracht van de vFAS, pag. 41.

⁴ Door Annie M.G. Schmidt kernachtig samengevat met: "Je moeder zou een Shakespeare kunnen zijn. Ze is het niet. Dat komt door jouw gedreïn.", uit: 'Moeder dicht.'

⁵ TK 2014-2014, 34 231 nr. 3, pag. 6/7.

⁶ Ans Merens, Marion van den Brakel: Emancipatiemonitor 2014, SCP|CPB 2014, pag. 141 en 221/222.

mogelijkheden om het ouderschap te combineren met werk, "het wenselijk zou zijn dat het co-ouderschap ook tijdens het huwelijk uitgangspunt zou moeten zijn." ⁷ Co-ouderschap stelt beide echtelieden in staat hun carrière te vervolgen, zorgt ervoor dat er geen achterstand op de arbeidsmarkt ontstaat en zou dan ook betekenen dat er geen noodzaak is voor het betalen van partneralimentatie, aldus de initiatiefnemers. De praktijk is echter weerbarstig en overheidsbeleid om keuzes te beïnvloeden lijkt geen succes te hebben. De Emancipatiemonitor 2014: "Opvattingen over de ideale arbeidsduur van vaders en moeders en over hun verschillende geschiktheid voor de opvoeding liggen vaak achter de keuzes voor het anderhalfverdienersmodel en de taakverdeling thuis. Vrouwen besteden nog steeds ongeveer twee keer zoveel tijd aan huishouden en kinderopvang als mannen." "Om de onbetaalde arbeid meer gelijk te verdelen zet het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (ocw) in het huidige emancipatiebeleid (in samenwerking met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (szw)) in op een betere combineerbaarheid van arbeid en zorg en op een cultuurverandering bij mannen. Of er in de afgelopen jaren een cultuurverandering heeft plaatsgevonden, is op basis van deze Emancipatiemonitor niet vast te stellen. Gezien de onveranderde tijdsbesteding aan onbetaalde arbeid en de traditionele opvattingen over taakverdeling, lijkt er echter weinig verandering op dit terrein plaats te vinden."

Conclusie: nog steeds is bijna de helft van de Nederlandse vrouwen niet economisch zelfstandig. Indien het verlies aan verdien capaciteit de grondslag wordt van partneralimentatie, is het dus van groot belang dat dit op een adequate wijze wordt uitgewerkt.

Dit wordt geregeld in art. 156 van het wetsvoorstel en artikel 3 van de concept AMvB. Eerst wordt de verdien capaciteit bepaald bij de aanvang van het huwelijk, op basis van de op dat moment afgeronde opleiding en ervaring. De tabel geeft hiervoor vier treden: MBO zonder 5 jaar ervaring (€ 1.300), MBO met minimaal 5 jaar ervaring (€ 2.100), HBO/WO zonder 5 jaar ervaring (€ 2.900) en HBO/WO met minimaal 5 jaar ervaring (€ 3.550). Tevens wordt het alimentatie-inkomen ten tijde van de echtscheiding berekend (zie voor de berekening hiervan verderop bij nr. 4). Dan zijn er twee mogelijkheden:

- a. Als het alimentatie-inkomen bij de echtscheiding lager is dan de aldus berekende verdien capaciteit bij de aanvang van het huwelijk, uitgaande van de arbeidsduur van het alimentatie-inkomen, bestaat een aanspraak op alimentatie, althans indien het huwelijk tenminste drie jaar heeft geduurd.
- b. Dat geldt ook indien er kinderen zijn, jonger dan 12 jaar, maar dan wordt de verdien capaciteit niet pro rata naar huidige arbeidsduur berekend maar naar een fictieve arbeidsduur van 40 uur per week. Op die manier wordt rekening gehouden met het minder uren kunnen werken in combinatie met de zorg voor kinderen jonger dan 12 jaar.

Opmerking: in de MvT wordt voor situatie b. niet toegelicht waarom in art. 156 lid 1 sub b als voorwaarde wordt gesteld dat de alimentatiegerechtigde bijdraagt in de kosten van verzorging en opvoeding van hun kinderen. Deze bepaling zou ook dienen te gelden voor de alimentatiegerechtigde die door omstandigheden geen inkomen heeft en derhalve niet in staat is om bij te dragen aan de kosten van verzorging en opvoeding van de kinderen. Deze bepaling dient te worden gewijzigd in: "de zorg draagt voor hun kinderen".

Na een soms zeer langdurig huwelijk zal niet altijd zijn te achterhalen wat de opleiding en (aaneengesloten) ervaringsjaren van de alimentatiegerechtigde waren bij de aanvang van het huwelijk. Voor het overige lijkt deze berekening wel uitvoerbaar.

⁷ TK 2014-2014, 34 231 nr. 3, pag. 4.

Maar het verlies aan verdien capaciteit wordt hierbij wel in verregaande mate gesimplificeerd. Indien een van beide echtgenoten, in de overgrote meerderheid van de gevallen de vrouw, haar baan (deels) heeft opgegeven om voor het huishouden en de kinderen van partijen te zorgen, wordt aan haar kant uitgegaan van de situatie bij de aanvang van het huwelijk. Buiten beschouwing blijven de opleiding, werkervaring en carrièrekansen die zij niet heeft kunnen benutten door de keuze voor de taakverdeling die de beide partners samen hebben gemaakt. Eveneens blijven buiten beschouwing de mogelijkheden die de werkende echtgenoot daardoor heeft gekregen om wel carrière te maken.

Wat betekent dat in de praktijk? Bezien we de gevolgen in situatie a., met kinderen van 12 jaar en ouder. De vrouw was bij de aanvang van het huwelijk leerling-verpleegkundige. Zij stopt met werk en opleiding bij het eerste kind en heeft bij het einde van het huwelijk een 20-urige baan met een inkomen van € 750 bruto per maand. Haar verdien capaciteit wordt ingeschaald op het laagste niveau: MBO met minder dan 5 jaar ervaring, dus € 1.300 bruto bij een fulltime baan, pro rata naar de huidige arbeidsduur € 650 maand. Haar alimentatie-inkomen is hoger dan haar verdien capaciteit, dus zij heeft geen enkele aanspraak op partneralimentatie. Maar wat is haar werkelijke verlies aan verdien capaciteit? De leerling-verpleegkundige zou geen arts zijn geworden als zij niet voor de kinderen was gaan zorgen, maar zou wel haar diploma hebben behaald en zich misschien verder hebben gespecialiseerd tot anesthesieverpleegkundige. Volgens de tabel had zij dan nu bij een fulltime baan een inkomen gehad van € 3.550. Tevens blijft buiten beschouwing dat haar echtgenoot mede dankzij haar zorgtaken wel carrière heeft kunnen maken en dat zijn inkomen tijdens het huwelijk is toegenomen van € 1.800 bij de aanvang naar wellicht € 4.000 bij het einde.

De rekenmethodiek gaat er voorts van uit dat als het jongste kind 12 jaar of ouder is, de verzorgende ouder weer per direct fulltime kan gaan werken. Daarbij wordt impliciet aangenomen dat die fulltime baan ook daadwerkelijk onmiddellijk beschikbaar is, op het niveau van tenminste de vroegere verdien capaciteit. Deze aanname zal om meerdere redenen niet juist zijn. Indien de verzorgende ouder tijdens het huwelijk niet heeft deelgenomen aan het arbeidsproces, zullen opleiding, diploma's en ervaring verouderd zijn en zal een aanvullende opleiding en/of stage moeten worden gevolgd. Vermoedelijk nog een groter probleem wordt gevormd door de problematische arbeidsmarkt en de leeftijd van de verzorgende ouder. Ook als de verzorgende ouder een deeltijdbaan heeft, zal urenuitbreiding vaak niet (direct) mogelijk zijn.

De wijziging van de grondslag van de partneralimentatie brengt mee "dat de toegang tot partneralimentatie beperkt is tot degenen die daadwerkelijk als gevolg van de tijdens het huwelijk gemaakte keuzes een extra steun in de rug nodig hebben om weer terug te kunnen keren op de arbeidsmarkt, dan wel degenen die deze steun nodig hebben als gevolg van de keuzes die partijen hebben gemaakt ten aanzien van de zorgverdeling voor de kinderen, aldus de initiatiefnemers.⁸ De voorgaande kanttekeningen bij de rekenmethodiek van het verlies aan verdien capaciteit laten zien dat van deze beoogde extra steun in de rug in de praktijk vaak geen sprake zal zijn. De vFAS vraagt hiervoor aandacht in het verdere wetgevingstraject.

Voorts kan het verschil in de wijze van berekening van de verdien capaciteit in situatie a. en b. een ongewenst neveneffect hebben. Het kan immers een groot financieel voordeel opleveren voor de alimentatiegerechtigde indien het echtscheidingsverzoek nog juist wordt ingediend voordat het jongste kind 12 jaar wordt. De vrouw uit het voorbeeld hiervoor met het alimentatie-inkomen van € 750 zal dan nog maximaal 5 jaar alimentatie kunnen ontvangen. Haar verdien capaciteit wordt in geval b. immers berekend op basis van een

⁸ TK 2014-2014, 34 231 nr. 3, pag. 13.

fulltime dienstverband en bedraagt dus € 1.300. Wacht zij nog een jaar met de scheiding, dan ontvangt zij niets.

Een verzoek tot partneralimentatie moet binnen 12 maanden na de echtscheiding worden ingediend (art. 156b lid 3). Maar wat nu als een vrouw van 56 jaar na een langdurig huwelijk met een traditionele rolverdeling na de scheiding met veel moeite een baan vindt, maar haar contract wordt na 1,5 jaar niet verlengd? Op grond van het wetsvoorstel zou zij in het geheel geen aanspraak meer kunnen maken op partneralimentatie. Overigens kan het gevolg hiervan zijn dat de vrouw die tijdelijke baan maar liever direct weigert. Zij ontvangt dan immers nog partneralimentatie tot de AOW-gerechtigde leeftijd. Ook indien de alimentatieplichtige ten tijde van de scheiding over onvoldoende draagkracht beschikt maar zijn draagkracht nadien stijgt, zou de vrouw uit dit voorbeeld zich tot de rechter moeten kunnen wenden met een verzoek tot partneralimentatie, ook als na de scheiding inmiddels meer dan een jaar is verstreken.

Tot slot: van de Nederlanders van 18 jaar en ouder is 60% van mening dat partneralimentatie ook zou moeten gelden voor ex-samenwoners met kinderen.⁹ De initiatiefnemers laten deze kwestie buiten beschouwing en constateren slechts: "Samenwonenden, ongeacht of er kinderen zijn, hebben geen wettelijk recht op partneralimentatie. Zij kunnen vrijwillig aansluiten bij de wettelijke regeling."¹⁰ Het zou goed zijn indien dit vraagstuk bij de parlementaire behandeling van dit wetsvoorstel aan de orde komt.

3. Verkorting duur – hardheidsclausule

Een grote meerderheid van de Nederlanders van 18 jaar en ouder (77%) is van mening dat de huidige alimentatieduur te lang is. Uit onderzoek blijkt dat 71% vindt dat de alimentatieduur maximaal 5 jaar zou moeten zijn en ruim de helft daarvan van mening is dat de maximale duur 3 jaar zou moeten zijn.¹¹ Om draagvlak voor partneralimentatie behouden, is een verkorting van de alimentatieduur dan ook aangewezen.

Het wetsvoorstel voorziet in een verkorting van de alimentatietermijn. Let wel: de duur van de alimentatie komt pas aan de orde als er überhaupt aanspraak bestaat op partneralimentatie, dus als er sprake is van een verlies aan verdien capaciteit, zie hiervoor bij nr. 2. Is daarvan sprake, dan geldt de volgende duur voor de partneralimentatie:

Geen kinderen jonger dan 12 jaar:

0-3 jaar: geen recht op partneralimentatie.

3-verder: de helft van het huwelijk met een maximum van 5 jaar.

Wel kinderen jonger dan 12 jaar: Partneralimentatie voor de helft van het huwelijk met een maximum van 5 jaar maar in ieder geval totdat het jongste kind 12 jaar is.

Huwelijken langer dan 15 jaar en alimentatiegerechtigde ten hoogste 10 jaar jonger dan AOW-leeftijd: 5 jaar maar in ieder geval minimaal tot de alimentatiegerechtigde de AOW-gerechtigde leeftijd bereikt.

Alimentatieplichtige bereikt AOW-gerechtigde leeftijd: In alle gevallen eindigt de alimentatieplicht indien de alimentatieplichtige de AOW-gerechtigde leeftijd bereikt.

⁹ Scheiden in Nederland 2012, onderzoek uitgevoerd door TNS NIPO in opdracht van de vFAS, pag. 47.

¹⁰ TK 2014-2014, 34 231 nr. 3, pag. 7.

¹¹ Scheiden in Nederland 2012, onderzoek uitgevoerd door TNS NIPO in opdracht van de vFAS, pag. 33.

De praktijk is echter divers en er zijn situaties denkbaar waarin de nieuwe wettelijke termijn tot problemen leidt voor de alimentatiegerechtigde. Het wetsvoorstel bevat hiervoor een hardheidsclausule: indien de beëindiging van de uitkering van zo ingrijpende aard is dat ongewijzigde handhaving hiervan naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid niet van de alimentatiegerechtigde kan worden gevergd, stelt de rechter een verlenging vast (art. 157 lid 6). Dat is dezelfde wettekst als thans 1:157 lid 5 BW. Uit de jurisprudentie blijkt dat de huidige wettelijke termijn slechts in zeer uitzonderlijke gevallen wordt verlengd. Dat valt voor een alimentatietermijn van 12 jaar te billijken, maar bij een termijn van 5 jaar zal zich veel vaker een situatie voordoen dat de alimentatiegerechtigde aan het eind van de termijn niet in het eigen levensonderhoud kan voorzien. Dan moet daarop niet een rigide regeling van toepassing zijn. Daarbij moet in gedachten worden gehouden dat bijna de helft van de vrouwen thans niet economisch zelfstandig is, alle emancipatiemaatregelen ten spijt. Daar zal door dit wetsvoorstel niet zomaar verandering in komen.

De initiatiefnemers hebben in de MvT bij het wetsvoorstel enkele voorbeelden opgenomen: het in onvoldoende mate kunnen terugkeren op de arbeidsmarkt door tijdens het huwelijk ontstane gezondheidsproblemen van de alimentatiegerechtigde of de zorg voor een gehandicapt kind waardoor het verlies aan verdien capaciteit niet (geheel) zelf kan worden opgevangen. De vFAS pleit ervoor dat de hardheidsclausule ruimer wordt gedefinieerd. Niet omdat alimentatiegerechtigden zich niet zouden hoeven inspannen om in het eigen levensonderhoud te voorzien, maar om te voorkomen dat ondanks alle inspanningen een onbillijke situatie voor de alimentatiegerechtigde ontstaat. De rechter moet de mogelijkheid hebben om maatwerk te leveren en in een dergelijke situatie een – eventueel korte – extra termijn toe te kennen bij wijze van steuntje in de rug. Dat geldt tevens bij een langdurig huwelijk met een traditioneel rolpatroon, waarbij de vrouw net niet voldoet aan de criteria voor een langere termijn.

Overigens zal een neveneffect van de verkorting van de alimentatieduur vermoedelijk zijn dat in veel grotere mate dan thans een van de ex-echtgenoten (meestal de vrouw) na het einde van de alimentatietermijn aangewezen zal zijn op een bijstandsuitkering. Een deel van de huidige individuele kosten van een echtscheiding (de alimentatie) zal dus worden afgewenteld op de maatschappij.

4. Alimentatie-inkomen – verwijtbaarheidstoets – draagkracht –hardheidsclausule

Op basis van het alimentatie-inkomen wordt van iedere ex-echtgenoot de draagkracht vastgesteld, waarna via een draagkrachtvergelijking de partneralimentatie wordt bepaald.

Dat verloopt in een aantal stappen:

- Van iedere echtgenoot wordt het alimentatie-inkomen bepaald (art. 400a en art. 1 en 2 AMvB).
- Op basis van het alimentatie-inkomen wordt de draagkracht bepaald aan de hand van de draagkrachttabel (art. 1:156a lid 2 BW en art. 4 lid 1 AMvB).
- De draagkracht wordt verminderd met het door iedere echtgenoot te dragen deel in de kosten van de kinderen tot 21 (evt. 23) jaar (art. 1:404 en 395a BW en art. 4 lid 2 AMvB).
- Van de resterende draagkracht behoudt ieder 40% voor eigen luxe (art. 4 lid 3 AMvB).
- Er vindt een draagkrachtvergelijking plaats: de netto verschuldigde partneralimentatie bedraagt de helft van het verschil van de resterende 60% (art. 4 lid 3 AMvB).
- De aldus berekende bijdrage wordt gebruteerd (art. 4 lid 3 AMvB).

Alimentatie-inkomen

Voor de berekening van het alimentatie-inkomen worden in art. 400a en de bij het wetsvoorstel behorende concept AMvB regels gegeven. Deze bepaling maakt ook reeds deel uit van het Wetsvoorstel herziening kinderalimentatie, dat is ingediend op 17 februari 2015. Art. 400a van het Wetsvoorstel herziening partneralimentatie bevat enkele tekstuele en enkele inhoudelijke wijzigingen ten opzichte van art. 400a van het Wetsvoorstel herziening kinderalimentatie. Zo is in lid 2 opgenomen dat alleen voor het variabel deel van het inkomen het gemiddelde van 2 jaar genomen en zijn de onvolkomenheden van art. 4 (ondernemerspensioen) gecorrigeerd. De inhoudelijke wijzigingen worden verderop besproken.

Bij de berekening van het alimentatie-inkomen "is zoveel mogelijk aangesloten bij de huidige berekening van het inkomen op grond van de richtlijnen van de werkgroep alimentatienormen, met waar mogelijk een vereenvoudiging." Voorts wordt "maximaal aangesloten bij de werkelijke inkomenssituatie op het tijdstip van vaststelling".¹²

Uitgangspunt zijn de inkomsten in het betreffende jaar. Bij een (deels) variabel loon en bij inkomsten van een ondernemer wordt uitgegaan van het gemiddelde in de twee voorafgaande jaren (art. 400a). Voorts wordt voor het alimentatie-inkomen uitgegaan van een aantal ficties (art. 1 en 2 van de concept AMvB):

- bij samenwonen worden een fictief kindgebonden budget en inkomensafhankelijke combinatiekorting bij het alimentatie-inkomen geteld;
- inkomstenbelasting, heffingskortingen, kindgebonden budget en kinderbijslag worden gefixeerd voor het gehele kalenderjaar op het tijdstip van de vaststelling van het alimentatie-inkomen, ongeacht de werkelijke situatie.

Het wetsvoorstel bevat dus diverse ingrijpende uitzonderingen op het uitgangspunt dat wordt uitgegaan van de werkelijke inkomenssituatie op het tijdstip van vaststelling. Alimentatie moet echter worden betaald uit hetgeen de alimentatieplichtige daadwerkelijk ontvangt en niet uit vroeger inkomen of uit fictieve toeslagen. Leidt dat tot problemen, dan kan een beroep op de hardheidsclausule worden gedaan (art. 156b lid 4). Zie voor de bespreking hiervan verderop.

Voorts lijken de initiatiefnemers de ontwikkelingen in de jurisprudentie gemist te hebben bij het vaststellen van de draagkracht van de ondernemer. Winst uit onderneming is niet de enige factor die van belang is voor het bepalen van de draagkracht voor alimentatie, maar daarbij moeten tevens de kasstromen in aanmerking worden genomen. Ook de huidige inzichten over het inkomen van de DGA en uitkeerbare winsten komen niet tot uitdrukking in de rekenregels. Het is wenselijk om het wetsontwerp op dat punt te moderniseren, zeker in het licht van de financiële crisis. Behaalde resultaten in het verleden geven immers geen garantie voor de toekomst.

Tot slot nog aandacht voor art. 400a lid 8 sub d. Daarin is bepaald: "Tot de inkomsten, bedoeld in het eerste lid, worden niet gerekend: [...] d. uitkeringen tot levensonderhoud op grond van artikel 156, toegekend ten laste van degene die onderhoudsplichtig is jegens een gezamenlijk kind;" Ondanks de toelichting in de MvT blinkt deze bepaling niet uit door helderheid. Als de verschillende onderdelen worden ingevuld staat er: Tot het alimentatie-inkomen van de beide ex-echtgenoten, op basis waarvan een uitkering tot partneralimentatie wordt vastgesteld, wordt niet gerekend de partneralimentatie, toegekend ten laste van degene die onderhoudsplichtig is jegens een gezamenlijk kind. Volgens de toelichting in de MvT wordt hiermee een van de ander ontvangen partneralimentatie uitgesloten van het alimentatie-inkomen en wordt hierdoor bij een eventuele wijziging een cirkelberekening

¹² TK 2014-2014, 34 231 nr. 3, pag. 25.

voorkomen.¹³ Maar waarom is de uitzondering van de partneralimentatie dan beperkt tot de gevallen waarin partijen een gezamenlijk kind hebben? Deze bepaling moet nader toegelicht worden.

Verwijtbaarheidstoets

Aparte bespreking behoeft nog de verwijtbaarheidstoets, opgenomen in art. 400a lid 7: "Indien de inkomsten, bedoeld in het eerste lid, op het tijdstip van vaststelling daarvan door aan de onderhoudsplichtige te wijten omstandigheden lager zijn dan de inkomsten, zoals deze twaalf maanden voor dat tijdstip bedroegen, worden de inkomsten, ongeacht of deze in redelijkheid herstelbaar zijn, op de laatstgenoemde inkomsten vastgesteld."

In het Wetsvoorstel herziening kinderalimentatie, ingediend op 17 februari 2015, luidt art. 400a lid 7: "Indien de inkomsten, bedoeld in het eerste lid, op het tijdstip van vaststelling daarvan door aan de onderhoudsplichtige te wijten omstandigheden lager zijn dan de inkomsten, zoals deze zes maanden voor dat tijdstip bedroegen, worden de inkomsten op de laatst genoemde inkomsten vastgesteld."¹⁴

De tekst in het Wetsvoorstel herziening partneralimentatie wijkt op twee punten hiervan af. Op de eerste plaats is het tijdstip waarop het vroegere salaris wordt vastgesteld, vervroegd van 6 maanden naar 12 maanden voorafgaand aan het vaststellen van het alimentatie-inkomen. Dat beperkt wellicht calculerend gedrag: om de sanctie van de verwijtbaarheidstoets te ontlopen moet nu 12 maanden worden gewacht met het indienen van het echtscheidingsverzoek in plaats van 6 maanden.

Het is echter de vraag of het opnemen van enige termijn wel daadwerkelijk het probleem oplost. Op dit moment kennen we al de vaste jurisprudentie¹⁵ waarbij de rechter allereerst beoordeelt of gesteld inkomensverlies herstelbaar is en zo neen of het inkomensverlies verwijtbaar is. Hij is daarbij niet gebonden aan enige termijn, maar de rechter kijkt met name naar het toekomstperspectief. De rechter beoordeelt aan de hand van het reële toekomstperspectief of een inkomensverlies al dan niet herstelbaar is. Het ligt op de weg van de alimentatieplichtige dit te stellen en te onderbouwen. Pas als blijkt dat het niet herstelbaar is, zal de alimentatieplichtige ook nog moeten stellen en onderbouwen dat het inkomensverlies niet aan eigen schuld te wijten is. De rechtspraak past deze jurisprudentie strikt toe. Is het niet raadzaam om aansluiting te zoeken bij deze uitgekristalliseerde jurisprudentie bij de nadere invulling van de verwijtbaarheidstoets en juist niet enige termijn te hanteren? De vFAS schat in dat juist het opnemen van een vaste termijn calculerend gedrag in de hand zal werken. Immers als de termijn verstreken is, is er geen ruimte voor toepassing van de verwijtbaarheidstoets. In de huidige praktijk zien we weinig voorbeelden van calculerend gedrag bij echtelieden op dit punt. Probeert een echtgenoot wel op oneigenlijke wijze onder zijn onderhoudsverplichting uit te komen dan heeft dit bij de rechter weinig kans van slagen.

Op de tweede plaats is in de nieuwe bepaling opgenomen dat van de vroegere inkomsten wordt uitgegaan, "ongeacht of deze in redelijkheid herstelbaar zijn". In feite is dit een wat andere formulering van het huidige nr. 7.1 van het Rapport alimentatienormen. Daaraan is in het Rapport alimentatienormen echter wel toegevoegd: "Het buiten beschouwing laten van de inkomensvermindering mag er in beginsel niet toe leiden dat de onderhoudsplichtige, als gevolg van zijn aldus berekende fictieve draagkracht, bij de voldoening aan zijn onderhoudsplicht feitelijk niet meer over voldoende middelen van bestaan beschikt en in

¹³ TK 2014-2014, 34 231 nr. 3, pag. 26.

¹⁴ TK 2014-2014, 34 154 nr. 2, pag. 3.

¹⁵ HR 23 januari 1998, NJ 1998/707.

ieder geval niet over minder dan 90 % van de voor hem geldende bijstandsnorm, waarbij er in beginsel vanuit wordt gegaan dat de kostendelersnorm als bedoeld in artikel 22a Participatiewet niet voor hem geldt."

In art. 400a lid 9 van het Wetsvoorstel herziening kinderalimentatie is opgenomen: "Het inkomen, bedoeld in het eerste lid, bedraagt minimaal de toepasselijke bijstandsnorm op grond van de Participatiewet, vermeerderd met de uitkering op grond van de Algemene kinderbijslagwet en de aanspraak op grond van de Wet op het kindgebonden budget." In de MvT is vermeld: "Het alimentatie-inkomen wordt in het negende lid minimaal gesteld op de van toepassing zijnde bijstandsuitkering vermeerderd met de kinderbijslag en het kindgebonden budget. Ongeacht het werkelijke alimentatie-inkomen is dit het minimum dat een ouder geacht wordt beschikbaar te hebben voor de zorg voor het kind."

Dit is een bepaling die vragen oproept. Wordt bij een ouder met een inkomen beneden het bijstandsniveau (die bijvoorbeeld onderhouden wordt door een nieuwe partner) uitgegaan van een fictief inkomen op bijstandsniveau? Dat is niet logisch, want dit zou neerkomen op een verruiming van de stiefouderverplichting in plaats van een afschaffing ervan. Of is deze bepaling bedoeld als een onzorgvuldig geredigeerde garantie dat een verzorgende ouder tenminste kan beschikken over de toepasselijke bijstandsnorm?

Deze vraag zal wel niet worden opgehelderd, want dit lid is geschrapt in het Wetsvoorstel herziening partneralimentatie. Aangezien dit wetsvoorstel 4 maanden later is ingediend dan het Wetsvoorstel herziening kinderalimentatie, zal sprake zijn van voortschrijdend inzicht. Te verwachten valt dan ook dat art. 400a van het Wetsvoorstel herziening kinderalimentatie in dezelfde zin wordt aangepast.

In de MvT wordt het schrappen van dit lid niet toegelicht. Ook wordt geen enkele opmerking gemaakt over een bestaansminimum bij een verwijtbaar, niet voor herstel vatbaar inkomensverlies. Dat betekent dat de alimentatieplichtige die – verwijtbaar – zelf in de problemen komt, alleen een beroep op de hardheidsclausule rest. Daarin is niet een bestaansminimum opgenomen (zie verderop).

Draagkracht

De lasten die ter bepaling van de draagkracht op het alimentatie-inkomen in mindering worden gebracht, worden volledig forfaitair in aanmerking genomen: bijstandsnorm, woonlasten, ziektekosten. Dat gaat nog verder dan de huidige regels voor de kinderalimentatie: ook voor de pensioenpremie wordt een fictieve pensioenlast in aanmerking genomen, ongeacht de werkelijke – eventueel verplichte – lasten. Uit art. 400a lijkt dit alleen te gelden voor het ondernemerspensioen, maar uit de toelichting op art. 4 AMvB blijkt dat dit ook gaat gelden voor de alimentatieplichtige in loondienst: "De pensioenpremie wordt, ongeacht of er pensioenopbouw plaatsvindt en of deze verplicht of vrijwillig is, forfaitair in mindering gebracht op de draagkracht."¹⁶

Dat betekent een wijziging ten opzichte van de huidige praktijk. Op de eerste plaats kan niet meer worden volstaan met het berekenen van het alimentatie-inkomen (thans netto besteedbaar inkomen) op basis van het loon volgens jaaropgaaf. Hierbij dient immers volgens het nieuwe wetsvoorstel de in het gehele jaar betaalde pensioenpremie bijgeteld te worden. Dat maakt het er niet eenvoudiger op. Op het berekende bedrag dient vervolgens een (vrij ingewikkeld te berekenen) forfaitair bedrag aan pensioenpremie weer in mindering te worden gebracht. Wordt bezien tot welke bedrag aan forfaitaire pensioenpremie dit leidt, dan valt op dat deze over het algemeen veel lager is dan de werkelijke, verplichte pensioenpremies van de gangbare pensioenregelingen.

¹⁶ TK 2014-2014, 34 231 nr. 3, pag. 35.

Berekening hechten aan beschikking

De vFAS is groot voorstander van transparantie en duidelijkheid. Dat geldt ook voor de alimentatiebeschikkingen. Ook al worden alimentatiebeschikkingen veel uitgebreider gemotiveerd dan vroeger en zijn de bedragen waarvan wordt uitgegaan in de regel in de beschikking opgenomen, toch gebeurt het nogal eens dat met geen mogelijkheid het berekende bedrag aan alimentatie uit de uitgangspunten kan worden afgeleid. Dat zou opgelost zijn als de berekening van de rechter standaard aan de beschikking zou worden gehecht.

De rechterlijke macht lijkt daarover verdeeld te zijn, want de praktijk is verschillend: de meeste rechtbanken en hoven doen dit nimmer en sommige doen dit altijd. Als argument tegen het aanhechten van de berekening wordt meestal aangevoerd dat dit zou leiden tot een toename van appelzaken. Als echter een berekening onjuist is, moet een appel niet worden gefrustreerd door onzekerheid over wat er nu eigenlijk aan de hand is.

In het Wetsvoorstel herziening kinderalimentatie is opgenomen: "Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering wordt als volgt gewijzigd: [...] Aan artikel 805 wordt een lid toegevoegd, luidende: 3. Bij beschikkingen betreffende het verstrekken van levensonderhoud verstrekt de griffier aan de verzoeker en aan de in de procedure verschenen belanghebbenden de berekeningen van de draagkracht en de behoefte die mede aan de beschikking ten grondslag liggen."

Deze bepaling ontbreekt in het Wetsvoorstel herziening partneralimentatie. Aangezien het mogelijk is dat het Wetsvoorstel herziening partneralimentatie eerder van kracht wordt dan het Wetsvoorstel herziening kinderalimentatie, is het aangewezen deze bepaling ook op te nemen in het Wetsvoorstel herziening partneralimentatie.

Hardheidsclausule

Voor de hoogte van de alimentatie is in art. 156b lid 4 een hardheidsclausule opgenomen: "Op verzoek van een van de echtgenoten wordt, met inachtneming van het bij of krachtens artikel 156a bepaalde, de vastgestelde uitkering op een ander bedrag bepaald, indien ongewijzigde handhaving daarvan naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid niet van de verzoeker kan worden gevergd."

Voor de berekening van het alimentatie-inkomen, met de diverse ficties, is hierboven al een opmerking gemaakt over de hardheidsclausule. Bij de draagkracht lijken er met name twee omstandigheden te zijn waarbij een beroep op de hardheidsclausule gedaan zal worden.

Op de eerste plaats zijn dat de woonlasten. Deze kunnen op twee manieren onredelijk uitwerken. De alimentatieplichtige kan veel lagere woonlasten hebben dan waarmee rekening wordt gehouden, bijvoorbeeld doordat hij een heel hoog inkomen heeft, resulterend in buitenproportioneel hoge forfaitaire woonlasten, of doordat hij zijn woonlasten deelt met een nieuwe partner. Dat zou resulteren in een te lage alimentatie. Hiervoor biedt het wetsvoorstel geen hardheidsclausule. Het zou goed zijn om deze kwestie onder ogen te zien bij de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel. Problematischer wordt het indien de werkelijke woonlasten buiten de schuld van de alimentatieplichtige veel hoger zijn dan de forfaitaire woonlasten. Gezien de opmerkingen hierover in de MvT zou de hardheidsclausule hierin moeten kunnen voorzien.

Op de tweede plaats kunnen niet-verwijtbare (huwelijkse) schulden voor de alimentatieplichtige tot financiële problemen leiden. Ook voor dit soort situaties kan de hardheidsclausule dienst doen: de MvT wijst hier uitdrukkelijk op.

Gezien de vele ficties ten aanzien van zowel inkomen als lasten en de talrijke situaties waarbij in de praktijk sprake is van bijzondere, niet vermijdbare lasten, voorziet de vFAS dat in grote mate een beroep op de hardheidsclausule zal worden gedaan. Daardoor zal de beoogde vereenvoudiging van de berekeningswijze weer in aanzienlijke mate teniet worden gedaan. Daarbij is er nog een ander nadeel voor de ex-echtgenoten: door de vage formulering van de hardheidsclausule zal vaak niet te voorspellen zijn hoe de beslissing daarop zal uitvallen. Het is bepaald geen verbetering indien het huidige systeem van de alimentatienormen, dat duidelijke regels geeft voor diverse situaties, wordt ingeruild voor een vage norm als de redelijkheid en billijkheid. Het is wenselijk dat in het politieke proces wordt nagedacht over de concrete invulling van de hardheidsclausule. De rechter heeft dan handvatten om met voldoende politiek draagvlak de nieuwe regels toe te passen en de rechtszoekenden weten waar zij aan toe zijn. Voorkomen moet worden dat eenzelfde situatie optreedt als bij de kinderalimentatie na de invoering van de alleenstaande-ouderkop.

5. Art. 1:160 BW

Als gevolg van de wijziging van de grondslag wordt art. 1:160 BW geschrapt: een nieuwe partner doet niets af aan het verlies aan verdien capaciteit. Dat moge in theorie logisch voorkomen, de ex-echtgenoot zal dat ongetwijfeld anders zien. De vFAS verwacht dat geen maatschappelijk draagvlak bestaat voor het betalen van partneralimentatie aan een ex-echtgenote die inmiddels met een nieuwe partner samenwoont of gehuwd is. Het zou aangewezen zijn om voorafgaand aan de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel onderzoek hiernaar te verrichten. Daarbij komt dat dit in veel gevallen zal leiden tot een ernstige verstoring van de verstandhouding tussen de ex-echtgenoten. Ook dat is een ongewenste ontwikkeling.

6. Hoogte en termijn in beginsel niet te wijzigen

De wijzigingsmogelijkheid van art. 1:401 BW lid 1 wordt afgeschaft voor partneralimentatie. De hoogte van een overeengekomen of door de rechter vastgestelde partneralimentatie kan alleen nog worden gewijzigd als partijen het erover eens zijn of als een beroep wordt gedaan op de hardheidsclausule van art. 159. Voor dit laatste is vereist dat sprake is van een zo ingrijpende wijziging van omstandigheden dat ongewijzigde handhaving daarvan naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid niet van de verzoeker kan worden gevergd. Dit artikel bestaat ook thans al, maar dan voor het geval partijen een niet-wijzigingsbeding overeen waren gekomen. De jurisprudentie laat zien dat een beroep op deze hardheidsclausule heel zelden slaagt, in de regel slechts als de alimentatieplichtige inmiddels een inkomen heeft onder bijstandsniveau en zijn laatste vermogen voor de alimentatie heeft aangewend. Dat is redelijk voor de huidige regeling, waarbij partijen er zelf voor hebben gekozen dat de hoogte van de alimentatie niet mag worden gewijzigd, maar het gaat veel te ver om dat in zijn algemeenheid in te voeren. Bij het maken van afspraken moet de alimentatieplichtige erop kunnen vertrouwen dat, indien zijn draagkracht onverhoopt mocht dalen, de partneralimentatie kan worden verlaagd, ook als de alimentatiegerechtigde het daarmee niet eens is.

Gezien de huidige jurisprudentie lijkt niet waarschijnlijk dat een beroep op de hardheidsclausule kan worden gedaan als de wijziging van omstandigheden plaatsvindt aan de zijde van de alimentatiegerechtigde en deze inmiddels een inkomen heeft waarmee (ruimschoots) in het eigen levensonderhoud kan worden voorzien. Ook dat is niet redelijk. En tot slot zou ook de alimentatiegerechtigde onder omstandigheden de gang naar de rechter moeten kunnen maken indien de alimentatieplichtige ten tijde van de scheiding nauwelijks beschikt over draagkracht, maar nadien in geruime mate. Voor de alimentatieplichtige en de alimentatiegerechtigde dienen dezelfde mogelijkheden open te staan.

Conclusies

De Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel begint met: "Initiatiefnemers willen dat partneralimentatie eerlijker, simpeler en korter wordt." ¹⁷ Wordt deze doelstelling met dit wetsvoorstel behaald?

Korter – De duur van de verplichting tot betalen van partneralimentatie wordt in ieder geval korter, zoveel is duidelijk.

Simpeler – Wordt het ook simpeler? Dat valt nog te bezien. De vaststelling van het alimentatie-inkomen verloopt grotendeels op dezelfde wijze als thans. De berekening van de draagkracht is vereenvoudigd door bij de kosten uit te gaan van forfaitaire bedragen, maar de discussie over de vele uitzonderingen zal blijven plaatsvinden. Het financiële leven van partijen laat zich niet zo makkelijk in een mal gieten. Het voornaamste verschil zal zijn dat deze discussie wordt verplaatst naar de toepassing van de hardheidsclausule.

De berekening van het verlies aan verdien capaciteit is een dimensie van het alimentatierekenen die extra wordt ingevoerd. Hoe dit uitwerkt moet worden afgewacht, maar gezien de sterke simplificatie daarvan zal het extra werk dat dit meebrengt vermoedelijk wel te overzien zijn.

Eerlijker – Het antwoord op de vraag of partneralimentatie eerlijker wordt, hangt sterk af van de bril waardoor wordt gekeken: van de alimentatieplichtige of de alimentatiegerechtigde. Bij discussies daarover blijken de gemoederen snel op te lopen, niet alleen bij ex-echtgenoten maar bijvoorbeeld ook bij familierechtadvocaten. Meer dan enig ander onderwerp raakt de partneralimentatie aan zwaarwegende belangen van partijen en aan een diep gewortelde, persoonlijke visie op relaties en aan het belang dat wordt gehecht aan wederzijdse zorgzaamheid versus zelfstandigheid. De ruim 1000 leden van de vFAS die dagelijks te maken hebben met echtscheidingen en alimentatie, vertegenwoordigen belangen van alimentatieplichtigen én alimentatiegerechtigden. Daarom kan de vFAS geen standpunt innemen ten aanzien van de eerlijkheid van het wetsvoorstel. Het politieke debat hierover zal moeten worden gevoerd in het parlement. Daar dient ook de beslissing te worden genomen of aanspraak op partneralimentatie moet blijven bestaan als de alimentatiegerechtigde gaat samenwonen of in het huwelijk treedt.

Wel zijn in dit artikel enkele aspecten van het wetsvoorstel gezien, die ingrijpende financiële gevolgen hebben voor de alimentatieplichtige of de alimentatiegerechtigde. Van de veranderingen die in het wetsvoorstel zijn opgenomen, heeft de verkorting van de alimentatieduur het meeste stof doen opwaaien. Bij nader inzien lijkt de wijziging van de grondslag van lotsverbondenheid in verlies aan verdien capaciteit een groter effect te hebben. Zo kan de wijze van berekening van de verdien capaciteit ertoe leiden dat bij een zeer laag inkomen van de alimentatiegerechtigde en ruime draagkracht van de alimentatieplichtige toch geen aanspraak kan worden gemaakt op partneralimentatie. Dat zal resulteren in een grote armoedeval van de alimentatiegerechtigde en de tot diens gezin behorende kinderen. Dat is ook het geval als de alimentatiegerechtigde na het verstrijken van de maximale alimentatieduur van 5 jaar er nog niet in is geslaagd om de achterstand op de arbeidsmarkt in te halen. Voorts kan het berekenen van het alimentatie-inkomen door het werken met fictieve inkomsten en forfaitaire lasten zowel voor de alimentatieplichtige als de alimentatiegerechtigde leiden tot het aannemen van draagkracht die in werkelijkheid niet bestaat, met mogelijk grote financiële problemen voor degene die dit betreft.

Duidelijk is dat het wetsvoorstel aanzienlijk minder dan de thans geldende methodiek rekening houdt met de omstandigheden van het geval. Het moest immers simpeler en dan

¹⁷ TK 2014-2014, 34 231 nr. 3, pag. 1.

moet de billijkheid daarvoor wijken. Dat hebben de initiatiefnemers ook ingezien en daarin zou de hardheidsclausule moeten gaan voorzien. Of de hoogte en duur van de partneralimentatie overwegend als eerlijk zullen worden ervaren (lees: passend is bij de financiële situatie van de ex-partners), zal met name afhangen van de ruimhartigheid waarmee rechters de hardheidsclausule zullen toepassen. Vereenvoudiging van de rekenmethodiek is een goed streven, maar de vFAS is van mening dat het vaststellen van alimentatie uiteindelijk maatwerk dient te blijven. Daarbij dient de wijzigingsmogelijkheid van partneralimentatie in geval van gewijzigde omstandigheden (art. 1:401 BW lid 1) in stand te blijven. Dat is in het belang van beide partijen.

1 september 2015

vFAS, vereniging van Familierecht Advocaten Scheidingsmediators

Rob van Coolwijk en Hanneke Moons,
voorzitter, resp. bestuurslid van de vFAS